

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povești despre formarea și conducerea tovărășiilor economice

Foaie oficioasă a „Centralei Tovărășiilor“ și a însoțirii-pentru „Asigurarea vitelor“, amândouă în Orăștie.

— Sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Aduș economic la „LIBERTATEA“.

Apare tot a doua Duminică.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Anul III.

ORĂȘTIE, 15 Novembre n. 1908.

Nr. 22

Memento.

În zilele acestea s'a ținut în Budapesta congresul societăților industriale, ca să-și lămurească ce au de făcut în fața stărilor date, când industria mare ca și micile meserii, abia mai pot lupta cu greutatea traiului.

Mai ales s'au zis vorbe aspre asupra planului de lege industrială, care s'a lucrat în ministeriu. Să știe anume, că până la anul 1872 în țara noastră stăpîni peste meserii erau așa numitele »țehuri« (bresle), — societăți de industriași, recunoscute de lege, care aveau în mână toate privilegiile trebuincioase purtării unei meserii. Cine vrea pe atunci să ajungă măestru, numai așa putea, dacă era primit mai întâi ca ucenic la un »maister« ce făcea parte din vre-un »țeu«. Cînd isprăvea apoi cu anii de ucenicie, cu sprijinul »maistorului«, și după facerea unui examen de primire, — era luat în »țeu«.

În Ardeal cu deosebire, după-ce în afară de Brașov, Hunedoara, Hațeg și încă cîteva orășele — țehurile erau în stăpînire săsească — numai cu greu ajungea măestru vre-un român. D'aici să și explice sărăcia noastră pe terenul industrial.

După aducerea legii industriale, reformată la 1884 — meseriile au ajuns bunuri publice, putînd fi purtate de ori-cine, cari împlinesc orînduelile legii industriale.

În cursul vremii însă s'a văzut că legea industrială de la 1884, nu mai împlinesc toate cerințele meseriilor și a marelui industrii, și d'aceia deja de cîteva ani să lucră în ministeriu un plan pentru aducerea unei nua legi industriale.

Acest plan a fost isprăvit și de curînd a fost tipărit și împărțit tuturor societăților industriale și camerelor comerciale, să chibzuiască asupra aceluia.

Mai ales pentru această chibzuire s'au adunat în congres societățile industriale din țară — în zilele aceste în Budapesta.

Cei mai mulți vorbitori au dovedit că planul de lege nu e alcătuit bine, are rînduiele păgubitoare atît pentru măestrii mici, cît și pentru marii industriași.

Din toate cele zise la congres, să desprinde acea credință a celor adunați, că și proiectul ăsta de lege a fost făcut de slujbași la masa verde, copiat din legile altor țări, fără să se țină samă de adevăratele trebuințe ale industriei din țara asta.

Pe cînd industriași adunați în congres, astfel gîndesc și spun — pe atunci gazetele ce stau aproape de guvern, spun că în ministeriu de comerț să lucră un alt plan, ca să se adune micii meseriași în tovărășii industriale, atît pentru apărarea drepturilor lor, cît și pentru cumpărarea de materii brute și valorizarea produselor lor.

Să face mare agitație pe tema asta și să cere dela guvern să înleznească, ba chiar să facă tot mai multe tovărășii industriale, — mai ales că tovărășiile ce să fac cu ajutorul ministerului de agricultură pentru micii plugari, dau roade foarte îndestulitoare.

Pe cînd însă unii cer sprijinul acesta dela guvern — în Arad s'au întrunit marii fabricanți, ce susțin »Reuniunea fabricanților din Ungaria« și au dovedit întîi că nici guvernul de acum nu știe și

nu face bună politică economică, și apoi au dovedit că e o mare nenorocire să se aștepte totul dela stat. Dacă vrem să fie și industria și în general economia Ungariei, tare și mare — s'a zis în adunarea dela Arad, — atunci trebuie să ne încredem în puterile noastre, să nu așteptăm ajutoare și tutorie din partea statului, fără să muncim și să ne întărim prin noi înșine!

Precum să vede și numai din aceste spicuri, în țara întreagă să țină lanț agitația pentru găsirea unor mijloace mai potrivite, pentru scăparea industriei și a meseriilor din ghiarele pustiitoare a greutateilor de traiu, ce le îndură azi.

În același timp, tot atît de neobosiți lucră și plugarii strînși în societățile și tovărășiile lor din întreagă țară, — cirmuite de Centralele din Budapesta, — pentru întărirea lor și a stării lor de azi. Nu mai puțin lucră negustorii din țară, care asemenea își au Tovărășia lor Centrală în Budapesta, condusă cu multă destoinicie de deputatul jidan, Sándor Pál.

Din toate aceste mișcări noi Românii lipsim. Nu ne găsim locul, find-că nu ne știm prețu rostul, ce l'am putea avea în viața economică a țării, — dacă am avea organizația trebuincioasă. Ar fi vremea să ne împretinim și noi gîndul, că o viață economică mai de seamă, în care să avem un traiu mai omenesc, numai și numai prin organizație, prin buna înșiruire a tuturor puterilor, ne-o putem cîștiga.

Dacă urmărim cîtuși de puțin viața economică a altor neamuri, chiar și numai din țara noastră, e peste putință să nu vedem, că în-

treaga lor organizație își are temelia în adunarea și rînduirea puterilor, în alcătuirea și susținerea feluritelor tovărășii.

Chiar și numai din cele spuse pîna aci, despre mișcările economice, ce să fac în zilele aceste în țară, — ori-cine poate vedea, că întreagă mișcarea e condusă de cei grupați în tovărășii și în Centralele acestor tovărășii. Noi am luat seama de mult, cîtă putere zace în o Centrală de tovărășii și de aceea de mult ne și nizuim să punem în lucrare Centrala noastră, ce am început la Orăștie. Și nădejdea ne e mare, că în scurtă vreme vom fi și în stare să-i dăm viață acestei Centrale, de care noi legăm multe nădejdi. Și pîna atunci, și și după aceea însă, mai avem noi Românii atîtea prilejuri să ținem în samă tot ce să face în viața economică a țării noastre, cel puțin.

În primul rînd gazetele noastre ar putea face foarte mult. Dacă și numai locul ce-l cuprind nesfîrșitele rapoarte lungi despre petreceri și concerte și banchete, ar fi folosit pentru informații și îndrumări economice, am cîștiga nespuse de mult.

Și apoi Reuniunile noastre de meseriași ar fi datoare chiar să facă loc în sînul lor la cît mai multe prelegeri și împărțări asupra vieții economice, ce ni-să strecură pe dinainte zi de zi, fără să o luăm în seamă, fără să ne dăm seamă de ce și cum să face.

Ba chiar prelegerile ce să fac cu sprijinul »Asociațiunii« ar putea fi îmbogățite cu prelegeri nu numai agricole, — dar economice pentru informații și îndrumări actuale.

Și după-ce cele mai pu-

ternice mijloace pentru crearea unei organizații și prin aceea a unei vieți economice s'au adeverit că sunt tovarășiiile, — toți cîți dorim înaintarea neamului: să muncim pentru fondarea tovarășiiilor de tot soiul!

Tovărășia „Hangya“.

Și până acum ni-s'a dat de multe-ori prilejul să ne oprim la tovarășia „Hangya“ din Budapesta, singura Centrală care lucrează până azi cu tovarășii sătești de conzum (bolte, prăvălii), fie acele așezate în orice parte a țării.

Centrala „Hangya“ începută înainte cu 10 ani în o odăită mică și umedă, alcătuită din o parte a unui grajd de-a grofului Károlyi, — azi, după numai 10 ani de muncă, a ajuns o Centrală însemnată de tovarășii, ce ține în mărfuri și ocîrmuește în țara întreagă la 800 tovarășii de conzum, pe sate mai ales.

Și să nu credeți că tovarășia centrală „Hangya“ și-a început activitatea cu sute de mii, ori cu nu știu ce părăzi mari. Nu.

La început, înainte cu 10 ani, abia era 5—6 numărul acelor bărbați, care au așezat temelii tovarășiei „Hangya“.

Intreg capitalul, cu care a început „Hangya“ abia a fost la început de 25 mii florini. În anul întâi abia s'au înființat cu ajutorul centralei „Hangya“ 20 tovarășii sătești.

Întia tovarășie de conzum, sub aripile „Hangya“, s'a alcătuit în satul slovăcesc Brogyán, un sat mic cu abia 200 case. Direcțiunea întâi a fost compusă din țărani fruntași, avînd însă ca conducător pe preotul din sat.

Această întia tovarășie stă și azi și lucră cu mult belșug.

A doua tovarășie s'a alcătuit tot în un sat mai mic, anume în Egervár, și apoi în comuna Holloháza.

Cătră sfîrșitul anului al doilea „Hangya“ avea deja peste 60 tovarășii împrăstiate în toată țara.

Cînd „Hangya“, după un an și jumătate, a publicat în-

tiul bilanț, abia a avut un ciștig curat de 38 florini 18 cruceri, și o întoarcere de mărfuri în preț de 256 mii florini.

Munca începută însă, s'a urmat cu multă străduință. Numărul apostolilor pentru tovarășii a crescut văzînd cu ochii.

Din anul întâi încă cei dela „Hangya“ au fondat o gazetă anume pentru tovarășii. Mai tîrziu apoi au ținut adunări în diferite ținuturi din țară, unde au tîlmăcit însemnătatea tovarășiiilor de conzum. Ba pentru creșterea a cît mai mulți bărbați potriviți să conducă tovarășii, în mai multe rînduri „Hangya“ a întretinut cursuri pentru săteni, unde i-a învățat ca în școală, ce sunt tovarășiiile, cum trebuiesc făcute și cum trebuiesc conduse.

În felul acesta publicul din țară s'a împretinit tot mai mult cu tovarășiiile și tot mai mare să face numărul acelor, care să inrolează sub steagul tovarășiiilor.

Insuflețirea ce stăpînește societatea ungurească pentru tovarășii, a făcut ca după 10 ani numai, sub oblădirea centralei „Hangya“ să fie în țară peste 800 tovarășii de conzum! Căci de altfel în țară mai sunf încă peste 600 tovarășii de conzum, dintre care unele sunt neatîrătoare, altele au alte Centrale.

Ca să vedeți la ce s'a ajuns prin „Hangya“ în 10 ani — dăm aici cîteva date din ultimul raport și bilanț, încheiat cu sfîrșit anului trecut.

„Hangya“ are azi palatul său propriu, zidit cu 1 milion 100 mii coroane, în care lucrează în cancelării și în magazine peste 200 slujbași.

Capitalul centralei „Hangya“ este azi de 1 milion 351 mii coroane, iar fondurile de rezervă trec peste 220 mii cor.

În anul trecut a învîrtit (a vîndut și a cumpărat) mărfuri în preț de peste 12 milioane, din care a scos un venit curat de 95 mii 987 coroane.

Înainte cu 2 ani „Hangya“ a înființat în Ardeal, în orașul Aiud (Nagy-Enyed) o centrală filială pentru Ardeal, care arată și până acum roade foarte frumoase.

Acum apoi lucră pentru înființarea de astfel de ale înfi-

Oradea mare, în Mișcolț și Nagy-Szombat.

Cu ajutorul centralei „Hangya“ în vreme de 10 ani s'au alcătuit 857 tovarășii, dintre cari 798 sunt în deplină lucrare.

Numărul membrilor tuturor tovarășiiilor, ce să țin de „Hangya“ e de 128 mii 123, care au în total 267 mii 747 quote (acții) în preț de 3 milioane 203 mii 692, din care aproape 3 milioane e plătit deja cu bani gata.

Fondurile de rezervă, pe care le au strîns aceste tovarășii, să urcă la 1 milion 348 mii coroane. Iar mărfurile ce le au așezate prin măgăzii sunt în preț de aproape 6 și jumătate milioane coroane.

Iată dar ce icoană ne dă după 10 ani un modest început de tovarășie.

În această lucrare iau parte și la 15 tovarășii românești, care sunt membre a centralei „Hangya“ și nu știu să ne bucurăm ori să ne îngrijorăm de acest fapt. Ori cum ar fi însă, noi credem că dacă și la noi români nu să vor pune mai mulți să lucre cu trup cu suflet pentru tovarășii, — în cîteva ani ori suntem cu totul remași prăpădiți în urma altora, ori apoi o să vezi în sinul nostru amestecături de limbi streine, ce tot mai mult vor amuți doinele și tot ce avem noi!...

Cine ar dori una ca asta?

Negot și industrie românească.

Ne inveselește foarte mult că în timpul din urmă ni să dau prilejuri să cetim în gazetele noastre tot mai aleseori articoli de seamă în care să discută chestiuni economice, cu multă dragoste și competență. Un astfel de articol găsim în numărul 38. al „Unirei“ din Blaj, pe care îl dăm și noi.

„În viața popoarelor, zice Un., au avut totdeauna o însemnătate din cale afară orașele! Chiar și pe acelea timpuri, cînd toată puterea de stat era în mâinile regilor și a magnaților, cînd mulțimea dela sate era de tot subjugată, orașele

au știut să se împotrivescă pornirilor de subjugare ale feudallilor.

E aceasta un lucru de înțeles. Orașele dela început au fost niște focare de cultură, de industrie și comerț (negot). Locuitorii lor, cu mai mare cunoștință de lume, au știut nu numai să apretieze libertatea, dar au avut și curajul să și-o și apere; mai favorizați de împrejurări, mai bine organizați, ei au ajuns puternici și ca factori în viața de stat. Până cînd sătenii — mulțimea cea amorfă, — reslățiți pe întregă suprafața țării, neorganizați și desorientați, au fost în toate țările o pradă aruncată celor, cari aveau puterea în mână. Adevărul acesta asupra importanței orașele în viața de stat față de nesocotirea sătenilor până în zilele noastre, este adevăr istoric. Pildă vie avem pe vecinii nostri Sași. Veniți aici în mai multe rînduri, chemați de regii Ungariei, dar aducînd cu dînsii o bună organizație și disciplină din patria lor mămă, și aici formînd și grupîndu-se în jurul unor orașe ca Sibiu, Brașovul, Bistrița, Mediașul, Sighișoara, au știut nu numai să-și păstreze libertatea cea veche, dar s'au ținut pururea ca factori politici, de care au ținut și țin seamă chiar și în ziua de astăzi. Și ei o mână de oameni!

Iar noi? Suntem o mulțime respectabilă. Din Carpați și până în Tisa resună graiul românesc, statele, cătunele, hodăile sunt toate ale noastre și totuși nu ne știm valida nici ca Sașii, cari la număr sunt și de cincisprezece ori mai puțin decît noi! Ce poate fi cauza? Nouă ne lipsesc orașele. Ne lipsesc centrele acelea puternice, cari ari fi în stare să meargă înainte și în jurul cărora să se grupeze poporul cel mult dela sate. Și lipsindu-ne orașele, ne lipsește în mare parte comerțul și industria, ne lipsește clasa de mijloc, factorul acest important, care a jucat în viața tuturor popoarelor un așa rol mare.

Ținta noastră, trebuie să fie îndreptată deci într'acolo, ca să creiem și să sprijinim industria și comerțul românesc pretutindena. Acesta, bineînțeles, nu înseamnă numai programul unei acțiuni de ziua de mâine,

ci este și trebuie să fie programul pentru viitor a popoului român. Mulțumită de altcum politicii de stat atât de „pretinoasă“ nouă, că Industria și comerțul român vedem cu bucurie, că a intrat norocos pretutindenea în fazele prime. Căci de abia de prin anii 1890 putem vorbi despre vre-o mișcare de aceasta mai intensivă. Cam de pe timpul acesta a început șovinismul tot mai intolerant a căuta pretotindenea după „trădători de patrie“ și între români au aflat de acestia destui.

În școli au început a fi socotiți copiii noștri de element neprielnic statului ungar și de aci au urmat multe șicane, silindu-i ca după sfârșirea citorva clase secundare, să-și vadă de drum. Cei mai mulți să aplicau pe cariera pedagogică, dar nu a fost neînsemnat nici numărul acelor, cari deveneau industriași, comercianți. De atunci s'a îngreunat starea și mai mult, ca tinerii noștri să se poată ferici pe cariere de de stat — ca învățători aproape de loc, — și astfel nădăjduim, că viitorul va da un număr din ce în ce mai mare de industriași, de comercianți, de locuitori de orașe, de muncitori harnici și cu dragoste aceea de neam și de biserică, pe care o au de acasă, dela părinți.

Și pe când înainte de anii nouăzeci, de abia erau și în centru ca Sibiul, comercianți, cari ar fi cutezat a să da de Români, noi putem fi cu toată încrederea, că viitorul ne va da nu numai de acestia destui, dar vom avea și oameni cu mai mare cultură, și cu dragoste față de aceasta carieră, care pentru neamul românesc este de o însemnată mare.

Socotind apoi și aceia, că alegerea puterilor mai inteligente dela sate, crește într'una, și că cei veniți de acolo, nu numai că au o mai mare putere de viață, dar și o mai mare putere de muncă, și cu atât mai puține așteptări cu privire la traiul zilnic, ne e înaintea ochilor această nouă însemnată a îmbrățișării comerțului și industriei! Doară Clujul, Dejul, Aiudul au fost orașe curat săsești, înființate și locuite ve-

curi de sași; s'au maghiarizat însă atunci, când industrieii și comercianții (Sași) acestor orașe s'au îmbuibat de atita bine și venind peste ei nouă elemente magiare, viguroase, cum sunt toate cele dela sate, cu putere de muncă, cu modeste așteptări, au copleșit săsimea și cu timpul au înghițit-o!

E deci o lucrare de cea mai mare însemnată pentru poporul nostru îmbrățișarea și sprijinirea industriei și comerțului! Și este o datorință de a noastră a tuturor, de a supraveghia aceasta mișcare și a o abate în alvia cea bună, ca ea servind singuraticilor, să servească și marelui cauze naționale. Publicul mare și societățile de meseriași să vegheze, ca industriașii noștri să fie pretotindenea la chie-marea lor. Ca învățând meștegul la străini, să nu aducă cu sine și năravurile orașelor mari luxul și specula străinilor îmbuibăți, ci ei să fie muncitori, să fie cu cele mai mici așteptări în viață, și să deie pilde nu numai de destoinicie și priecere în mare măsură, ci prin munca și cinstea lor să-și câștige toată încrederea noastră. Căci numai prin o muncă foarte cinstită și prin un traiu cumpătat vor putea să țină rost cu industria și comerțul străin! Prin aceasta vor atrage atențiunea asupra lor, și sătenii noștri să vor încredința, că meseriașii și comercianții români vrednicesc toată încrederea și tot sprijinul, și când credința aceasta să va răspîndi dela Carpați și până la Tisa, ce credeți, că oare-care oraș nu-și va deschide porțile culturai și limbei românești?

Când și clasa meseriașilor va fi condusă de aceste idei și și publicul consumant, atunci putem fi liniștiți, că suntem în preajma unor vremi nouă, care numai izbîndă ne poate aduce pe toate terenele!

Tovărășiile și negoțul.

Un distins fruntaș al mișcării pentru tovarășii, din România, publică în gazeta »Viitorul« din București, artico-

lul pe care îl dăm aci și noi, după-ce cuprinde adevăruri bine întemeiate, potrivite să lămurească lucruri în urma cărora și rezerva negustorilor față de tovarășii, ar trebui să piară și să se înșirue și ei în rîndul celor ce nizuesc pentru tovarășii.

E vorba de ațitarea pe care negustorii au ridicat'o și în România, contra tovarășiiilor pentru prăvălii, de teamă că toată lumea va cumpăra dela tovarășie („cooperatie“, cum îi zic în Țară).

Față de credința și pornirea asta »Viitorul« scrie:

„Poate și trebuie cooperatia (tovărășia de ici ori de colo) să înlătore negoțul, în forma în care se face el astăzi, condus numai de dorința unui câștig cît mai îngrabă?

Iată o întrebare ce a alcătuit și la noi obiectul discuțiilor „academice“ liniștite. Răspunsurile nu sunt aceleași în totdeauna.

Astfel s'a susținut, că magazinele de consum cooperative (magazinele întemeiate prin întovărășiri), nu ar trebui să lupte împotriva negustorilor, căci s'ar zdrobi o clasă producătoare, și nici n'ar fi nimerit încercarea de a înlătura spiritul de inițiativă (pornirea de sine a singuraticului, în negoț).

Pe de altă parte însă, și de cătră o instanță pe care o recunoaștem bucuroși în unele treburi, ni-se spune că rostul cooperatiei în negoț ar fi cam acesta: să plămădească spiritul comercial românesc, să pregătească negustori naționali în lupta cu cei sreini din țară...

Și cu acestea, — scopul magazinelor de consum ar fi atins, după părerile arătate în unele foi.

Ne-a fost dat privilegiul în două rînduri, să cunoaștem deasemenea și părți dintre comercianții noștri (din România).

Mai întii acum cîțiva ani, o Cameră de comerț a atacat cu țârie — nu însă și cu dreptate — mișcarea cooperativă (tovărășiile pentru negoț), iar, nu de mult, am văzut cum o mână de negustori, lipsiți de chibzuință, nesocotind ori-ce libertate, au zădărnicit, prin manifestări de stradă, ținerea unui congres pacinic

al cooperativelor din județul Romanați.

Nu amintim acest din urmă fapt, fiindcă ar avea o însemnată oare-care, fiindcă ar înfățișa poate o înfrîngere îngrijorătoare a cooperatiei, ci pentru-că ni-se pare un semn al vremii.

Cooperatia nu strivește spiritul de inițiativă, ci din potrivă dosvoaltă simțul de liberbatale al celor ce să bucură de binefacerile ei. Cooperatia nu să face apărătoare, fără condiție, a negoțului românesc, ci ea luptă împotriva stoarcerilor nedrepte, exploatărilor din comerț, în vederea intereselor principale ale consumatorilor.

Acolo unde comerțul trebuie să fie înlocuit, unde interesul oamenilor o cere aceasta, cooperatia poate și trebuie să-și răspîndească binefacerile ei.

E o nebulie, căci nici bunul simț nici legile nu-ți îngăduie, a încerca să oprești întreprinderile cooperative în negoț sau industrie, cum de exemplu, nebulie ar fi, dacă ai vrea să distrugi băncile populare sătești, ca să faci pe placul cămătarilor.

Cooperatia în negoț, urmărind numai interesele consumatorilor, procură celor întovărășiți odată cu privilegiul de a face cruțări, și putința de a să ridica, din punct de vedere social și moral.

Singurul lucru nimerit ce ar putea să facă negustorii, e, ca în loc să protesteze în chip puțin demn, auzînd de vorbe goale și mijloace nepermise, să se lupte față în față cu mișcarea cooperativă. Arma lor ca și a noastră va trebui să fie: concurența leală și legală.

Firește, din această războire, vor ieși biruitori pe de o parte numai cooperatia, bine îndrumată, și din punct de vedere al organizației comerciale, și pe de altă parte numai acei negustori cari pricep cerințele vremii și aduc îmbunătățiri întreprinderilor, mulțumindu-se cu un câștig potrivit, — „desfacere multă, profit mic!“ — și slujind, cum le este datorita, intereselor consumatorilor, aproape egal ca și cooperatia.

Ori-ce pornire pe căi piezișe, din partea negustorilor de a

împedeca cooperăția, nu numai că nu are nici un sort de izbândă, dar e dăunătoare lor înși-le...

Unde împrejurările cer ființa negoțului purtat de singuraticii, unde consumatorii nu sunt pregătiți în deajuns, — acolo cooperăția nu va învinge. Unde însă, stoarcerile negoțului iau întinderi prea mari, acolo intervine cooperăția ca un minunat leac, să tămăduiască rana, și să aducă servicii gospodăriei naționale, înzestrînd-o cu o nouă întocmire rațională și morală.

Aceasta ascunde vălul viitorului, prin care să întrevadă vrăjmășia dintre vechiul, învechitul negoț și tinăra „cooperăție“, plină de putere și de făgăduintă!

Un capital mort la sate.

„Curierul Băncilor populare din România“ scrie următoarele:

E vorba despre sălbile de galbeni, mari și mici, austriaci, ce poartă fetele și femeile din multe, ca să nu zic din toate, satele românești!

Înșirați pe panglică ce să înoadă după git, acolo unde a intrat în uz portul „sălbilor“, fiecare fată are cîte 2—10 galbeni mari de aur (50—55 lei unul), cu efigia austriacă și printre ei alții mai mici (unul 12—13 lei), ori icusari turcești (6—7 lei unul). Nu arare ori să vadă cîte 20—30 asemenea galbeni pe piepturile unor fete de oameni cu stare!

Cît de mult țin sătenii și sătencele la acest port, să poate deduce din următoarea destăinuire ce mi-a făcut-o părintele unei fete cu salbă de galbeni la git.

„Salba, Domnule?... Iacă o belea pe capul părinților! Nu mai ai ticnă în casă, dacă în toamnă n'oi pune la gitul fetei al puțin un galben mare!

Ai avea or nu pe ce să-l cumperi, trebuie să-l iei măcar de te-ai împrumuta și ai plăti cine știe ce dobîndă; căci vezi Dta, o fată care n'are barim doi galbeni mari la salbă, fie cît de harnică, cît de cinstită și de neam bun, nu e băgată în seamă, și cu greu să poate mărita! Ș'apoi dacă ale mai sărace fete au 2 galbeni, noiăștia mai cu dare de mână suntem siliți să punem fetelor mai mulți galbeni la git, ca să se vadă și să nu îndrăznească fitecine să ne ceară fetele, căci după obiceiul nostru, ginerile e dator să facă și el încă atîți galbeni la salba miresii, cît va avea ea; așa că trebuie să se măsoare în pungă după salba fetii ce cere în căsătorie. După măritiș încă să

mai poartă salba 10—15 ani pe la sărbători și întîlniri la bilciuri, hramuri, govri, hori — ca să se vadă buna-stare a celor căsătoriți!

E de vorba satului cel care, la vre-o neajungere, schimbă din galbenii nevestii; mai bine ia bani cu împrumut și de salbă nu să atînge!

Dacă am zis că e o belea (un năcaz urît) Domnule, căci să face de nevoie și să păstrează de rușinea lumii!

Prin ce împrejurări și cum a intrat la sate obiceiul de a să îngropa în sălbi de monede fără curs, o bună parte din capitalul sătenilor, cruțat și de multe ori chiar împrumutat, nu cercetăm.

E de ajuns să știm numai, că obiceiul acestea este destul de întins! Știind acesta, să cercetăm cît costă acest obicei, și dacă sunt cuvinte ca să mai dănuiască.

S'ar părea că portul sălbilor este un mijloc de cruțare silită. Însă socoteala următoare ne arată ce pagubă însemnată aduce în economia sateanului și a țării!

În satele unde purtatul sălbilor a ajuns obicei, de regulă mai toate fetele și nevestele dela vîrsta de 15—30 ani, au sălbi cu 4 galbeni mari, una peste alta. Punînd pe puțin 200 purtătoare de sălbi (Sunt sate, mai ales în județele de lîngă Dunăre, în cari media purtătoarelor de sălbi, trece de 400 și cîte 4 galbeni. Am luat însă socoata pe jumătate), într'o asemenea comună și din cele mai bine de 3000 de comune ale țării, socotind iarăși pe puțin numai 1000 comune în care să vadă sălbi, avem cel puțin $(4 \times 200 \times 1000) = 800.000$ galbeni mari austriaci de cîte 50—55 lei unul, cari au preț peste tot $(50 \times 80.000 =) 40.000.000$ lei.

Patruzeci milioane lei în monede fără curs, în gîteală femeiască la sate!

Iată un colosal capital mort pentru economia satelor, un capital care, întrebuintat în economia satelor, s'ar îndoi în mai puțin de 5 ani, iar pus în băncile populare numai cu 5% dobîndă pe an, în timp de 10 ani, cît stă închis în sălbi și în lăzile femeilor, ar produce $(lei\ 0,62 \times 40.000.000 =)$ încă *24.000.000 lei dobîndă*, și ar da credit sătenilor pentru scopuri vrednice, le-ar aduce o grabnică îmbunătățire materială.

Dacă la pierderea de 24—25 milioane provenită din nefructificarea banilor dați pe sălbi în 10 ani, adăogăm pierderea venită la cumpărare (cîte 5—7 lei la un galben, în total la 800.000 galbeni =) 40.000.000 lei cari bani intră în pungile zarafilor schimbători de bani, și pierderea ce vine la schimbarea galbenilor învechiți și găuriți (cîte 7—10 lei, la fiecare galben) lei 5—6 milioane cari intră în pungile schimbătorilor și turnătorilor din nou, să adună vre-o 75

milioane de lei în 10 ani, sau 7¹/₂ milioane pe an, bani d'ai sătenilor, cari trec granița la banșerii austriaci.

Apoi, — dacă așa de scump costă gîteala cu sălbile de fise de aur nemțești cari, în privința frumseții lor, ne trimite cu gîndul la timpurile și popoarele primitive cu podoabe izbifoare prin culoarea și forma lor, și în privința originii și eflgiei ce poartă pe ele, sunt cu totul nenaționale, — mai poate dăinui un asemenea obicei?

Și numita revistă, propune modurile de folosire mai înțeleaptă a banilor mortificați în salbe!

STIRI

Reuniune recunoscătoare. E cunoscut faptul că fericitul episcop Popea dela Caransebeș, a lăsat o parte din venitele fundațiunii sale, pentru meseriașii români. Reuniunea meseriașilor români din Sibiu și-a adus aminte în chip vrednic de fapta binefăcătorului lor, în o ședință literară a ei; anume printre alte debateri, președintele dl Tordășianu a raportat, că Reuniunea s'a achitat în mod demn față de mult regretatul naș al steagului și binefăcător al Reuniunii acesteia răposatul episcop N. Popea. Arată cum N. Popea a purtat viu interes de cauza meseriașilor noștri și a dat întemeietorului primei Reuniuni de meseriași (din Sibiu), vrednicului N. Cristea tot sprijinul moral și material. Expunînd datele mai importante din viața lui Popea, dl Tordășianu citește testamentul lui, care e o carte de prețioase învățături pentru noi toți și mai ales pentru studențime și pentru clasa meseriașilor noștri. Prin testamentul său episcopul Popea lasă întreaga sa avere »cîștigată cu economie și mare cruțare din modestele venit, ce a avut« konzistorului din Caransebeș, spre scopuri filantropice. Din venitul averii sale, prețuită la un patrar de milion cor., 20% să se dea ajutoare la învățăceii români ortodoksi cu purtare morală bună, dela ori-ce meserie sau industrie, asemenea la sodali talentați cu purtare morală bună, spre a să trimită în străinătate pe la fabrici și stabilimente mai mari, ca să se poată cualifica mai mult în măestria lor și, în fine, să se dea ajutoare la sodali capabili, morali și cruțători, cari vor începe meserie ori industrie de sine stătătoare. Singur prin acest testament al său, episcopul Popea și-a cîștigat nemurirea și și-a ridicat altar de recunoștință neperitoare în inimile noastre și în ale generațiunilor viitoare. Reuniunea noastră, zice dl Tordășianu, care s'a mîndrit a-l fi avut pe Popea dela întemeierea ei, să va îngriji ca numele lui pomenit să fie cu vrednicie din veac în veac!

Lucru slab la trenuri. De cînd Fr. Kossuth e mai marele trenurilor (el e ministrul lor), par'că a intrat boala și în picioarele trenului. Umblă prost de tot. Să plîngă chiar și foile lor unguerești. Așa de pildă „Pesti Hirlap“ dela 11 Nov. scrie în fruntea numărului său:

„Scandalalele trenului reg. ung. Nu

e demult de cînd trenul ungar era mîndria noastră.

„În timpul din urmă însă, mărțurisind drept, trebuie să ne rușinăm de acele stări scandaloase, cari zdrobesc creditul trenului re-gesc ungar...“

Și povestește apoi că, afară de cele multe, acum într'o singură zi, au venit iară știri despre trei nenorociri de trenuri, cari au adus cu sine stricăciuni în sănătatea oamenilor de pe ele și în vagoane. Una s'a întîmplat în Budapesta, unde un tren de persoane n'a putut fi oprit până nu s'a izbit de o opritoare din față, făcînd o zdruvănă răsturnare între oamenii din vagoane, rîndind pe 11 călători, între cari doi răniți greu.

Alta s'a întîmplat pe linia Sibiu — Turnu-Roșu, între Talmaci și Veșten, unde un tren a sărit din șine.

Al treilea caz la Fiume, cu nenorocirea unui păzitor.

Cere și numita foaie, — ca și tot publicul țării, grabnică lecuire a multelor scăderi ce să vede că sunt în conducerea trenurilor, — așa încît omul numai cu frică să mai dă ducerii lor. De aceea că nu să mai țină timpul plecării, și toate trenurile înșală publicul sosind tot mai tîrziu cu un cîas două, decum e prescriș, — nici nu mai zici nimic.

Expoziția de poame din Avrig arangeată de „Reuniunea română agricolă din comit. Sibiuului“ în zilele din 18 - 25 Oct. c. a reușit pe deplin mulțumitor! În deosebi a fost frumos marele număr al exponenților, vre-o 600, cu o mulțime de soiuri de mere, pere, gutui, prune, struguri și derivatele lor, ca: compoturi, dulceturi, must, vin, oțet ș. a. Între mere mai bine a fost reprezentate soiurile Stetin-roșu, London pepin, Patul, Frumosul de Boscop, Kassel-renet mari și Parmen aurii, iar între pere Untoase Dill și din familia Pargamutelor.

Firma C. F. Jickeli din Sibiu a expus diferite mașini și unelte agricole, iar „Reuniunea femeilor române din Avrig“ a arangeat într'o sală separată a școalei, o frumoasă expoziție de lucruri de mână femeiești.

Expoziția a fost deschisă prin vice președintele Reuniunii dl Ioan Chirca, care a vorbit despre cultura poamelor. Dl prof. Dr. P. Șpan a îndemnat pe ascultători să îmbrățișeze negoțul de poame, care s'a dovedit de multă vreme de foarte rentabil, iar dl V. Tordășian, secretarul Reun., a dat mai multe îndrumări practice.

În decursul săptămîinei, cît timp a fost deschisă expoziția, a fost vizitată de mai mulți oaspeți dela Sibiu, Cislădie ș. a., iar din comunele vecine au vizitat-o mai multe școale cu toți copiii lor. Li-s'au ținut elevilor prelegeri practice.

Inchiderea expoziției s'a făcut în mod solemn în 25 Oct. c. de către dl I. A. de Preda, prin o foarte instructivă conferință despre cultura pomilor. După aceea s'au împărțit premiile în număr de 48 și în suma de 200 cor.; și diplome de recunoștință.

La reușita acestei expoziții, care e a 5-a de felul acesta, a contribuit mult și zelosul domn Irimie Răduț, notarul comunal din Avrig.